

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Кононець Олена Миколаївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
міжнародного, цивільного та комерційного права
Державного торговельно-економічного
університету, адвокат, керівник адвокатського
бюро «Олена Кононець та партнери»*

Гоняна Катерина Володимирівна

*здобувачка вищої освіти Державного торговельно-
економічного університету*

**ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ЯК
БАЗОВА МІЖНАРОДНО- ПРАВОВА
ГАРАНТІЯ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ
СУДОЧИНСТВА**

Право на справедливий суд є однією з основних міжнародно-правових гарантій у сфері захисту прав людини в судовому процесі. Мета роботи здійснити аналіз нормативно-правових актів, що розкривають зміст такої правової категорії як «справедливий суд» та наголосити на важливості практичного втілення цього принципу в процесі здійснення судочинства, який є основною міжнародно-правовою гарантією, що забезпечує захист прав людини. У рамках даної роботи, ми також маємо намір звернути увагу на таку проблему, як затягування судового процесу, яке негативно впливає на належне виконання судами покладених на них обов'язків та підриває довіру громадян до системи правосуддя і ускладнює отримання своєчасного захисту їх законних прав.

Вищезазначене право закріплено, зокрема, у Європейській конвенції з прав людини (далі - ЄКПЛ). Відповідно до статті 6 зазначеної Конвенції кожен

має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [1]. Так, за загальним правилом, судові рішення проголошується публічно, але пресу і вільних слухачів можуть не допустити на засідання протягом судового розгляду та/або його частини в нормативно окреслених випадках. Право на справедливий суд також передбачає, що обвинувачені у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку (призумція невинуватості). «Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права: бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього; мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту; захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя; допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення; якщо він не розуміє мови, яка використовується в суді, або

не розмовляє нею, - одержувати безоплатну допомогу перекладача»[1].

Слід також звернути увагу, що аналогічні за змістом правові гарантії проголошено статтею 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Пунктом 4 згаданої статті також передбачено, що «щодо неповнолітніх процес повинен бути таким, щоб враховувались їх вік і бажаність сприйняття їх перевихованню. Кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті вищестоящою судовою інстанцією згідно з законом (п. 5 ст. 14). Коли будь-яку особу остаточним рішенням було засуджено за кримінальний злочин і коли винесений їй вирок був потім скасований або їй було даровано помилування на тій підставі, що якась нова чи нововиявлена обставина незаперечно доводить наявність судової помилки, то ця особа, котра зазнала покарання в результаті такого засудження, одержує компенсацію гідно з законом, коли не буде доведено, що зазначена невідома обставина не була свого часу виявлена виключно або частково з її вини. Ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточно засуджений або виправданий відповідно до закону і кримінально-процесуального права кожної країни» [2]. Основна суть даного права полягає у забезпеченні захисту особи від неправомірного або несправедливого судочинства. Це право включає гарантії, що кожен отримає доступ до правосуддя та матиме можливість захищати свої права в незалежному суді, отримає рівні можливості незалежно від свого економічного чи соціального статусу, а також, що суд розгляне

справу в розумний строк і винесе обґрунтоване та вмотивоване рішення.

Право на справедливий суд також передбачає, що суд повинен бути «встановлений законом», а судді неупереджені. Відповідно необхідне існування закону, який роз'яснює, як функціонує суд і яких правил і процесуальних норм він дотримується. Варто відмітити, що ЄСПЛ у власних рішеннях до суду відносить не лише традиційні судові інститути трьох інстанцій, а й арбітражі тощо [4]. «Незалежність суддів» вказує на те що суддям слід керуватися виключно законом та бути незалежними. Крім того, «неупередженість» передбачає відсутність, особистої зацікавленості суддів у результаті справи, вони не можуть бути упередженими або необ'єктивними [5].

У науковій праці Орини Курилової згадано справу «Голдер проти Великої Британії», у якій ЄСПЛ підкреслив, що право на справедливий суд було б фактично недолугим і позбавленим сенсу, якби не забезпечувало б гарантії фактичного розгляду справи судом. У цьому рішенні також наголошено на тому, що право на справедливість – це багатогранне поняття, яке передусім передбачає надання людям безперешкодного доступу до суду для захисту своїх прав, без необхідності проходження додаткових процедур, сплати зборів чи отримання спеціальних дозволів [3, с. 382].

Разом з тим, судова система стикається з певними проблемами, зокрема з тривалістю розгляду справ. Незважаючи на те, що право на справедливий суд передбачає розгляд справ у межах «розумного строку», на практиці судові процеси часто

затягуються. Дана обставина суттєво підриває довіру до правосуддя та створює загрозу для своєчасного захисту прав громадян. Затримка може бути пов'язаною як з навантаженням на судову систему, так і з недостатньою організацією здійснення правових процедур. Затягування судового процесу є поширеною проблемою навіть в Україні - до прикладу можна навести справу Гавриленко проти України, згідно з матеріалами якої було порушено пункт 1 статті- 6 ЄКПЛ, а саме мало місце тривале та неналежне проведення судового розгляду, що стало причиною його незаконного затримання.

Таким чином, право на справедливий суд є надзвичайно важливим, оскільки його належна реалізація забезпечує захист, а отже й можливість практичного здійснення основних прав людини під час судових процесів і дає змогу кожному індивіду захистити свої законні інтереси від свавільних дій з боку держави або інших суб'єктів тих чи інших правовідносин, забезпечуючи рівність перед законом і справедливий результат.

Джерела:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 11.10.2024).
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р., ратифікований Законом України від 19.10.1973 р. № 2148-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#o72 (дата звернення: 12.10.2024).

3. Курило О. Право на справедливий суд у практиці Європейського суду з прав людини. Підприємництво господарство і право. 2020. № 4. С. 382.

4. Справа «компанія «Регент» проти України» (CASE OF REGENT COMPANY v. UKRAINE) URL:<https://minjust.gov.ua/files/general/2024/09/03/20240903124213-89.pdf>(дата звернення: 16.10.2024).

5. Путівник з прав людини: Право на справедливий суд URL: <https://www.rights.in.ua/rights/pravo-na-spravjedlivij-sud> (дата звернення: 12.10.2024).

Ключові слова: ЄКПЛ, ЄСПЛ, право на справедливий суд, права людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенція, правосуддя.

Борщевська Олена Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри національного та міжнародного права Одеського національного морського університету, член комітету конституційного правосуддя та прав людини Ради адвокатів Одеської області

МЕЖІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ВИДОЗМІНИ ГЕНОМУ ЛЮДИНИ

Питання відозміни геному людини почали підніматися у середині 20 століття, а вже у 90-х роках 20 століття була запроваджена міжнародна програма «Геном людини». Внаслідок кропіткої роботи до початку 2003 р. геном людини повністю секвенований, тобто повністю прочитана

ЗАКАЛЕНКО О.В.

Окремі аспекти права звернення до адміністративного суду в умовах
воєнного стану..... 160

БОДИРЄВ Д.А., ПРИСТИНСЬКИЙ Б.О.

Сучасний досвід організації фізичної підготовки для стрільби з
пістолета слабкою рукою у збройних силах країн НАТО..... 166

ПІДГОРОДИНСЬКА А.В.

До питання про гарантії здійснення адвокатської діяльності в
кримінальному провадженні: сучасний стан і перспективи 170

Секція № 3**Міжнародні механізми захисту прав людини****КОНОНЕЦЬ О.М., ТИМОШЕНКО Є.М.**

Міжнародні механізми захисту прав людини 179

КОНОНЕЦЬ О.М., ГЛУШКО К.В.

Механізми захисту прав біженців в період збройних конфліктів 186

КОНОНЕЦЬ О.М., КОБЕРНИК Д.Б.

Захист прав людини в Україні під час воєнного стану 192

КОНОНЕЦЬ О.М., ГОНЯНА К.В.

Право на справедливий суд як базова міжнародно-правова гарантія в
процесі здійснення судочинства 198

БОРЩЕВСЬКА О.М.

Межі дотримання прав людини щодо видозміни геному людини ... 203

ІВАНОВА Н.Г., БАСЮК В.В.

З Україною Європа змушена реформуватися (за матеріалами
французької газети Le monde)..... 210

МАНУЇЛОВА К.В.

Роль міжнародного кримінального суду у розслідуванні та
притягненні до відповідальності за воєнні злочини 214

МІНЧЕНКО Д.А.

Виконання рішень ЄСПЛ у Великій Британії: приклад для України.....
..... 219

СМИРНОВ М.І.

Міжнародні механізми захисту прав людини в період збройних
конфліктів (в контексті співробітництва України з Міжнародним
кримінальним судом 227

ФЕДОРОВА Т.С., ГАЛІМСЬКА П.В.

Міжнародно-правові стандарти правоохоронної діяльності 234

ЩЕРБАК Г.Р., РАШКІВСЬКА М.В.

Міжнародні механізми захисту прав людини 238

ЗУБАЙР А.

Діяльність управління ООН з прав людини в сфері менеджменту
міжнародного бізнесу 243